

עסקים ולומדים

זווית יהודית אקטואלית לקהילת אנשי העסקים

פרשת תרומה, ד' אדר א' התשע"ו

חובה או תרומה?

פרשת תרומה פותחת בציווי שהצטווה עם ישראל לתת תרומה למשכן. רש"י מסביר שהיו שלוש תרומות למעשה, כששתיים מהן היו נדבות חובה (תרומה לקרבנות הציבור ותרומה לאדנים), ורק תרומה אחת הייתה נדבה שניתנה מרצונו החופשי של כל אדם ואדם (התרומה שנועדה לחומרים למשכן).

כשחושבים איזו מן התרומות נחשבת נעלה יותר, התשובה הטבעית גורסת כי תרומת נדבה טובה וחשובה יותר מתרומת חובה שכן היא ניתנת מטוב ליבו של האדם. הנדבה מעידה על אהבת המצווה באופן בו האדם עושה יותר מהמוטל עליו. תרומה שכזאת בוודאי אינה דומה לתרומה לתרומה שבה האדם מחוייב.

יחד עם זאת המהר"ל מפראג (המאה ה-16), בספרו "גור אריה" גורס הפוך וטוען כי דווקא תרומת החובה קודמת לתרומת הנדבה. קביעה זו מעלה תמיהה.

בכדי לענות עליה נזכיר התייחסויות לשאלה דומה, אך בהקשר אחר, המופיעה בתלמוד הבבלי (קידושין לא עמוד א). מסופר על רב יוסף שהיה עוור ולכן היה פטור ממצוות, אולם למרות זאת היה מקיימן ושמח על כך שלמרות הפטור שלו הוא מקיים אותן. מספרת הגמרא שכאשר רב יוסף התעמק בסוגיה הוא הבין שטעות בידו ו"גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה". אשר על כן שכרו פחות ממי שמחוייב לקיים מצוות ועושה אותן. לכאורה עקרון זה קשה להבנה. הרי מי שעושה מעבר למה שהוא חייב, מעיד בכך על אהבה גדולה יותר לקיום המצוות. מדוע אם כן הוא זוכה לשכר פחות ממי שמקיים את המצוות מתוך חובה?

בעלי התוספות במקום מסבירים שבניגוד להגיון הראשוני, הרי שבפועל קשה יותר לקיים מצוות מתוך חובה מלקיימן ברשות. כאשר אדם מחוייב לקיים מצווה הוא תחת עול; קיימת עליו חובה שההשתמטות ממנה ממילא גורמת לו לעבור על איסור. עצם הדאגה לקיים את החובה, הופכת את כל מהותה של המצווה למורכבת יותר. לעומת זאת, מי שמקיים את המצווה למרות שהוא איננו מחוייב בה, נמצא במעמד נפשי נינוח שבו אין כל דאגה. הוא יכול רק להתקדם ולקבל שכר אך לא לסגת ולהיפגע מביטול המצווה. נמצא שקל לו יותר לקיים את המצוות.

עולמנו מונהג באופן בו ישנו מערך שלם של חובות וזכויות לכל אדם. ישנן חובות המוטלות על אדם החי בחברה עם תכתיבים משלה, אדם הפועל במרחב ציבורי, במקום העבודה, במקום המגורים והמשפחה. האנושות התלבטה שוב ושוב בשאלה האם טוב יותר להסיר את המחויבויות ולסמוך על אופיים הטוב של בני האדם ועל כך שהוא ידעו לשמור האחד על השני, או שיש לבנות מערך של חוקים וכללים. ההכרעה כידוע הייתה לכיוון של כללים וחובות המעניקים מסגרת לפעולותיו של האדם. גם העקרונות העולים מן הפרשה משקפים תפיסה שכזאת, כשלצד מערכת החובות קימת גם אפשרות של תרומה והתנדבות. המערך הכולל הזה הוא שיוצר את האנושות החיובית.

כותב המאמר הוא: הרב ד"ר משה בארי הוא מנכ"ל ארגון רבני 'צהר'

בארגון רבני צהר חברים למעלה מ-1,000 רבנים ואנשי חינוך, הפועלים בהתנדבות לקדם זהותה היהודית של מדינת ישראל, מתוך הידברות ושותפות. ארגון רבני צהר מבוסס על עקרונות של ישרה ונאמנות למדינה, תוך מחויבות להלכה ולמסורת היהודית.

ארגון צהר מזמין אותך להיות שותף באיחוד החברה הישראלית ובעיצוב דמותה היהודית של מדינת ישראל

לתרומות ולתמיכה בפעילויות של צהר: 1800-071-414 | www.tzohar.org.il

חפשו אותנו ב-f

